

Makalenin Türü : Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi : 21.11.2023
Kabul Tarihi : 22.04.2024

 <https://doi.org/10.29029/busbed.1393920>

TÜRKİYE’DE GELİR DAĞILIMI ÇALIŞMALARI VE GELİR DAĞILIMINDA SOSYAL TRANSFERLERİN ETKİSİNİN TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ KARŞILAŞTIRMASI

Dilek ÖZSOY¹

ÖZ

Sosyal politikaların amacı ekonomik, siyasal ve sosyal eşitsizlikleri ortadan kaldırmak ve bölüşümde adaleti sağlamaktır. Sosyal adaletin bozulmasının önemli nedenlerinden biri adaletsiz gelir dağılımıdır. Bu anlamda gelir eşitsizliğinin ortadan kaldırılmasına yönelik uygulamalar sosyal adaletin sağlanmasında önem kazanmaktadır. Gelir eşitsizliği ve yoksulluk tüm dünyada ve Türkiye’de çözüm bekleyen en önemli ekonomik ve toplumsal sorunlardan biridir. Gelir eşitsizliklerinin giderilmesinde uygulanan politika araçlarından en önemlisi sosyal transferlerdir. Piyasa koşullarına göre oluşan birincil gelir dağılımı sosyal politikalar kapsamında sunulan sosyal yardımlar sonrasında ikincil gelir dağılımını oluşturmaktadır. Sosyal yardımlarla gelir dağılımındaki adaletsizliğin önlenmesi ve yoksulluğun azaltılması hedeflemektedir. Gelir dağılımını düzeltmeye ve yoksullukla mücadeleye yönelik sosyal yardım uygulamaları ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeylerine ve sosyal politikalara ayırdıkları paylara göre değişim göstermektedir. Bu çalışmada AB ülkeleri ve Türkiye’nin sosyal transferler öncesi ve sonrası gelir dağılımındaki değişimin boyutu Gini Katsayısı üzerinden irdelenerek elde edilen karşılaştırma sonuçlarına göre değerlendirmelerde bulunulmuştur. Çalışmada betimsel analiz yöntemi esas alınarak, Avrupa Birliği İstatistik Ofisi verileri kullanılmıştır. Çalışma sonucunda Türkiye’deki sosyal transferler öncesi ve sonrası Gini Katsayısı değişiminin AB ülkeleri ile kıyaslandığında düşük olduğu görülmüştür. Sosyal transferler öncesinde Gini Katsayısı Türkiye’den yüksek olan pek çok ülkede sosyal transferlerin gelir dağılımını düzeltici etki oluşturduğu görülmektedir. Adil gelir dağılımının sağlanması ve yoksulluğun giderilmesine yönelik politikalar açısından, Türkiye’nin AB ülkeleri ile karşılaştırmasında Türkiye’nin sosyal transferler öncesi ve sonrası Gini katsayısı değişiminin en alt sırada olmasının altında yatan nedenlerin çok boyutlu irdelenmesi önem kazanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal transferler, gelir eşitsizliği, sosyal politika, gelir dağılımı, Gini katsayısı

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, dilek.ozsoy@nisantasi.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7527-2196>

Article Type : Research Article
Date Received : 21.11.2023
Date Accepted : 22.04.2024

 <https://doi.org/10.29029/busbed.1393920>

COMPARING THE IMPACT OF SOCIAL TRANSFERS ON INCOME INEQUALITY IN TÜRKİYE AND THE EU

Dilek ÖZSOY¹

ABSTRACT

The aim of social policies is to eliminate economic, political and social inequalities and to ensure justice in distribution. One of the important reasons for the deterioration of social justice is unjust income distribution. In this sense, practices aimed at eliminating income inequality gain importance in ensuring social justice. Income inequality and poverty are among the most important economic and social problems that need to be solved in the world and in Türkiye. Social transfers are the most important policy instruments to eliminate income inequalities. The primary income distribution, which is formed according to market conditions, forms the secondary income distribution after the social assistance provided within the scope of social policies. Social assistance aims to prevent injustice in income distribution and reduce poverty. Social assistance practices aimed at correcting income distribution and combating poverty vary according to the economic development levels of countries and the shares they allocate to social policies. In this study, the extent of the change in income distribution of EU countries and Türkiye before and after social transfers is analysed through Gini Coefficient and evaluations are made according to the comparison results obtained. Based on the descriptive analysis method, the data of the Statistical Office of the European Union were used in the study. As a result of the study, it has been observed that the change in the Gini Coefficient before and after social transfers in Türkiye is low compared to EU countries. In many countries with a higher Gini Coefficient than Türkiye before social transfers, social transfers seem to have a corrective effect on income distribution. In terms of policies aimed at ensuring fair income distribution and eliminating poverty, it is important to examine the reasons underlying Türkiye's lowest Gini coefficient change before and after social transfers in comparison with EU countries.

Keywords: Social transfers, income inequality, social policy, income distribution, Gini coefficient

¹ Assist. Prof. Dr. İstanbul Nişantaşı University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Social Services, dilek.ozsoy@nisantasi.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7527-2196>

1. GİRİŞ

Dünyada ve Türkiye’de gerek gelir eşitsizliği gerekse yoksulluk sorunu özellikle küreselleşen dünya düzeni ile birlikte çözümlenmesi gereken en önemli ekonomik ve sosyal nitelikli sorunlar olarak yerini korumaktadır. Özellikle 1980 sonrası küreselleşme ile ülkelerin birbirine entegre olması dünya refah artışını beraberinde getirmiş; fakat gelirin adaletsiz dağılımı yoksulluk sorununun sadece gelişmekte olan ülkelerde yaşanan bir sorun olmaktan çıkarmış, gelişmiş toplumlara da yayılmasına sebep olmuştur.

Gelir dağılımı araştırmaları yaşadığımız toplumun ve sosyal sistemlerin anlaşılmasına dair bilgi sağlamaktadır. Gelir dağılımı yaşanan toplumdaki gelir bölüşümünün yanı sıra sosyal ilişkileri ve bölüşüm ilişkilerini de yansıtmaktadır. Bu alanda gerçekleştirilen çalışmalar konunun çok boyutluluğu nedeniyle sadece sosyal hizmet alanında değil disiplinler arası düzeyde yürütülmektedir. Gelir dağılımı, yoksulluk ve ekonomik büyüme ilişkisi ekonomik politikaların, sosyal politikaların, işgücü piyasasına yönelik politikaların ve vergi politikalarının kapsamında yer almaktadır.

Gelir dağılımı ve yoksulluğun birbiri ile doğrudan ilişkisinin yanı sıra uygulanan ekonomik ve sosyal politikalarla kuvvetli bağlantısı vardır. Ekonomik politikaların öncelikli hedeflerinden birisi ekonomik büyümenin sağlanmasıdır. Bu hedefi takiben gelir dağılımında adaletin sağlanması ve yoksulluğun azaltılması ekonomik büyüme ile bağlantılı hedeflerdir. Sosyal politikalar açısından gelir dağılımının sağlanması ve yoksulluğun giderilmesinde ekonomik büyümenin dışında yoksullukla mücadelede doğrudan müdahale yaklaşımı kapsamında sosyal yardım uygulamaları karşımıza çıkmaktadır. Yoksullukla mücadelede yoksul birey ve hanelere sunulan sosyal destekler ile iyileşme sağlanmaya çalışılmaktadır.

Gelir dağılımındaki eşitsizliklerin giderilmesinde ülkelerin uyguladıkları ekonomik ve sosyal politikaların bir sonucu olarak piyasa koşullarında ortaya çıkan birincil gelir dağılımının daha adil hale getirilmesine yönelik müdahaleler sonrasında ikincil gelir dağılımı oluşmaktadır. Ülkeden ülkeye farklılık göstermesine karşın daha adil bir gelir dağılımını sağlamak için sosyal yardımlar bu alanda kullanılmakta olan en etkin sosyal politika araçlarından birisidir (Eroğlu vd., 2017). Türkiye’de de benzer şekilde sosyal transfer politikalarında gerçekleştirilen yeni düzenlemeler ile gelir eşitsizliğinin azaltılmasına yönelik önemli bir politika alanı oluşturulmuştur (SBB, 2019).

Bu çalışmada sosyal transferler öncesi ve sonrası olmak üzere Türkiye ve Avrupa Birliği’nin gelir dağılımındaki değişimi, Avrupa Birliği İstatistik Ofisinin verileri kullanılarak, Gini Katsayısı üzerinden ele alınmıştır. Gelir dağılımının adil hale getirilmesine yönelik uygulamaların sosyal politika ve sosyal hizmet ile ilişkisi değerlendirilerek, sonuçlar üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

1.1. Literatür İncelemesi

Yoksulluk ile ilgili çalışmalarda yoksulluğun kaynağının genellikle gelir dağılımı ile ilişkilendirilmesi nedeniyle yoksulluk ve gelir dağılımı adaletsizliği kimi zaman aynı anlamda kullanılabilir (Aydın, 2021). Yoksulluk oranı ve gelir dağılımına ilişkin göstergeler refah seviyesi ile ilişkili önemli ölçütlerdir (Dal & Temiz, 2023). Bu ilişki doğrultusunda literatür incelemesinde gelir dağılımının yanında yoksullukla mücadele kapsamında yer alan bazı çalışmalara da yer verilmiştir.

Karabulut (2007) çalışmasında Türkiye’de gelir dağılımı adaletsizliğinin boyutlarını ve gelir dağılımına neden olan faktörleri esas alarak uygulanması gereken politikaları ele almıştır. Konunun sadece ekonomik değil aynı zamanda politik ve sosyokültürel sorunlara neden olması nedeniyle çok boyutlu yaklaşımın gerekliliğinin altını çizmiştir.

Çalışkan (2010) “Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk” isimli çalışmasında gelir dağılımı ve yoksulluk verilerine göre Türkiye’deki gelir eşitsizliğinin ve yoksulluğunun durum analizini yaparak, Türkiye’nin OECD ülkeleri içerisindeki konumunu değerlendirmiştir. Çalışma sonucunda 1960’lı yıllardan itibaren hesaplanmaya başlayan gelir dağılımı verilerinde anlamlı bir iyileşme olmaması, Türkiye’deki siyasi iktidarların gelir dağılımı adaletini sağlamaya ve yoksulluğu önlemeye yönelik sosyal politikaları yeterince ağırlık vermemelerine bağlanmıştır.

Kabaş (2010), çalışmasında Türkiye’nin en yoksul %20’nin yoksulluk profilini, gelir dağılımı ve tüketim harcamalarını değerlendirmiştir. Bu çalışmada büyüme hedeflerinin yanında en yoksul %20’nin gelirinin artırılmasına yönelik hedeflerin bir arada olması gerekliliğine ve tamamlayıcılığına vurgu yapılmıştır. Gelir dağılımının daha adil olması için yoksul yanlısı büyümenin ve iyi düzenlenmiş sosyal yardım sisteminin gerekliliğine işaret edilmiştir. Çalışmada belirtilen önemli bir konu ise gelir dağılımındaki adaletsizliklerin giderilmesinin insani gelişimi olumlu etkilemesidir. Ampirik çalışmalara göre gelir dağılımının düzeldiği yıllarda okula kaydolan çocukların sayısının artması bu alandaki sorunların ve çözümlerin çok boyutluluğunu göstermektedir.

Acar (2015) çalışmasında gelir dağılımı eşitsizliklerin nedenlerini irdeledikten sonra Türkiye’deki gelir dağılımının yapısını 2007-2013 dönemi için analiz etmiştir. Çalışma sonucunda Türkiye’deki gelir dağılımı sorununun giderilmesi için çeşitli öneriler sunmuştur. Buna göre sosyal yardım faaliyetlerinin bütünlük içinde yürütülmesi ve sosyal yardım alanlara yönelik veri ağının oluşturulması gerekliliği önerilmiştir.

Gelir eşitsizliğinin azaltılmasında gelir hareketliliğinin etkisinin irdelendiği “Gelir hareketliliği gelir eşitsizliğini azaltabilir mi? Türkiye örneği” isimli çalışmada yüksek gelir eşitsizliğine sahip olan Türkiye’nin 2005-2010 döneminde gelir eşitsizliği ve gelir hareketliliği ölçütleri hesaplanmıştır. Çalışmada, Türkiye’de artan gelir hareketliliğinin gelir eşitsizliğini azaltmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde gelir eşitsizliğinin azaltılmasına yönelik önlemler kapsamında gelirin yeniden dağılımına ağırlık verilmesi, yoksul kesimlere yönelik transferlere etkinlik kazandırılması, işgücü piyasasında sendikal hak ve işsizlik korumalarının artırılması ve asgari ücretin dar gelirli lehine yapılandırılması gerekliliğine işaret edilmiştir (Güve vd., 2016).

Eroğlu vd. (2017) “OECD Ülkelerinde Sosyal Yardım Harcamalarının Gelir Dağılımına Etkisi: Panel Veri Analizi” isimli çalışmada sosyal yardım harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkilerini OECD ülkeleri için 2004-2011 verileri ile incelemiştir. Çalışma sonucunda sosyal yardım harcamalarının gelir dağılımı üzerinde olumlu etki yarattığı bulgusuna ulaşmıştır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının (SYDV) gelir dağılımının düzeltilmesi ve yoksullukla mücadele kapsamında etkinliğinin ortaya konulmasına yönelik Daşlı’nın (2018) çalışmasında gelir dağılımındaki adaletsizliği, ülkelerin ekonomik, siyasi ve sosyal istikrarını bozan önemli unsurlardan biri olarak değerlendirmiştir. Buna göre yoksullukla mücadele aynı zamanda gelir dağılımının düzeltilmesi için de gereklidir. Daşlı çalışmasında yoksulluğun ve gelir dağılımındaki eşitsizliklere yönelik politikaların başarısının yoksulluk açığını kapatacak geçici sosyal yardımların ötesinde kapsamlı politikalarla birlikte yürütülmesi ve dışlanan kesimlerin ekonomik ve sosyal yaşama katılımlarının sağlanması gerekliliğine vurgu yapmıştır. Bu bağlamda SYDV’lerin 1986 yılından günümüze önemli bir boşluğu doldurmakla beraber yoksullukla mücadelede etkin olmadığını sadece pansuman işlevi gördüğünü belirtmiştir.

Altındağ (2019) adaletsiz gelir dağılımının beraberinde yoksulluğu doğurduğu ve yoksulluğun ortaya çıkış nedenlerinden en önemlisinin gelir dağılımındaki bozukluklar olduğunu belirtmiştir. Sosyal refah devletinin eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi temel refah hizmetlerinin yanı sıra gelir dağılımında adaletin sağlanmasının da günümüz toplumlarında devletin temel görevlerinden birisi olduğuna işaret edilmiştir. Çalışmasında tarihsel perspektiften yoksulluk sorununu Türkiye açısından irdeleyerek sosyal hizmet açısından sorunun giderilmesine yönelik mikro ve makro anlayışın birlikte yürütülmesi gerekliliğinin önemini vurgulamıştır.

Yaşar ve Taşar (2019) gelir dağılımındaki eşitsizliğin yoksulluğu etkileyen önemli faktörlerden biri olarak değerlendirdikleri “Kavramsal Olarak Yoksulluk ve Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikalarının Etkileri” isimli çalışmada Türkiye’deki gelir dağılımı ve yoksullukla ilgili tarihsel sürecin değerlendirilmesi sonrasında her bölgenin özelliklerine uygun esnek politikaların gerekliliğine işaret edilmiştir. Gelir dağılımını iyileştiren ve istihdamı artıran yapısal reformlar kapsamında eğitim, sağlık ve altyapı hizmetlerine ilişkin yatırımların önemi belirtilerek, kamu hizmetleri olarak sağlanan çabalarda kaynak dağılımının etkinliğinin sağlanmasında merkezi yönetim ve yerel idarelerin koordinasyonunun önemine dikkat çekilmiştir.

1.2. Araştırma Modeli

Bu çalışmada 2006-2021 dönemine ilişkin sosyal transferler öncesi ve sosyal transferler sonrasında gelir dağılımındaki eşitsizliklerin azaltılma düzeylerinin Türkiye ve AB karşılaştırması yapılmıştır. Sosyal transferlerin gelir dağılımına etkisi sosyal transferler öncesi ve sonrası veriler ile değerlendirilmiştir. Sosyal transferlerin gelir dağılımı eşitsizliği üzerindeki etkisi Gini Katsayısı ile ele alınarak, Türkiye’nin Avrupa Birliği ile karşılaştırması yapılmıştır. Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (EUROSTAT) EU-SILC Çalışma Grubunun geliştirdiği proje sonrasında AB ülkelerinin 2006 yılı sonrasına ilişkin yıllık bazda gelir eşitsizliklerinin çok boyutlu ele alındığı uluslararası karşılaştırmalara uygun veriler elde edilmiştir. Bu bağlamda karşılaştırılabilir veri kullanımının sağlanabilmesi amacıyla EUROSTAT’ın 2006-2021 dönemine ilişkin AB ülkeleri ve Türkiye’nin gelir dağılımına dair sosyal transferler öncesi ve sonrasına ilişkin istatistiksel verileri kullanılmıştır. AB ve Türkiye’nin sosyal transferler öncesi ve sonrasına yönelik Gini Katsayıları EUROSTAT tarafından yayınlanan idari kayıtlardan alınmıştır.

Çalışmada Türkiye ve AB’nin Gini Katsayıları sosyal transferlerin etkinliği kapsamında karşılaştırılmıştır. Türkiye ve AB ülkeleri için gerçekleştirilen 15 yıllık sosyal transferler öncesi ve sonrası Gini Katsayıları karşılaştırmalı olarak tablolar ve grafiklerle sunulmuştur. 2021 yılı için Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinin ülke bazlı karşılaştırması yapılarak, sosyal transferler öncesi ve sonrasına ilişkin gelir dağılımı eşitsizliğinin azaltılmasında başarı sağlayan ülke sıralaması ortaya konmuştur.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde gelir dağılımının sosyal politikadaki yeri ele alınmıştır. İkinci bölümde gelir dağılımı ve gelir eşitsizliği ölçütleri açıklanmıştır. Bu bölümde Türkiye’de gerçekleştirilen gelir dağılımı çalışmaları tarihsel süreç içerisinde özetlenmiştir. Türkiye’de gelir dağılımına yönelik araştırmaların ve çalışmaların sonuçları 1963-2006 dönemi ve 2006 yılı sonrası olmak üzere iki alt başlık altında verilmiştir. Bu çalışma sonuçlarına göre Türkiye’de gelir dağılımındaki eşitsizlikler Gini Katsayısı ve P80/20 katsayısı sunulmuştur. Üçüncü bölümde sosyal transferlerin gelir dağılımına etkisi Türkiye ve AB açısından karşılaştırmalı olarak EUROSTAT’ın idari verileri ikincil veri kapsamında kullanılarak değerlendirilmiştir. Bu bölümde sosyal transfer öncesi ve sonrasına ilişkin iki farklı göstere ele alınarak karşılaştırma yapılmıştır. Sosyal transfer öncesi Gini Katsayısı ile sosyal transferlerin varsayımsal olarak var olmadığı durum incelenirken, transfer öncesi ve sonrası Gini Katsayısı arasındaki fark, sosyal transferlerin gelir eşitsizliğinin azaltmasındaki etkinliğinin bir göstergesi olarak ele alınmıştır. Gelir dağılımı eşitsizliği Gini Katsayısı boyutuyla irdelenerek 2006-2021 dönemine ilişkin durum ortaya konulmuştur.

2. SOSYAL POLİTİKA VE GELİR DAĞILIMI

Sosyal politika sosyal refahın sağlanmasına yönelik kararları ve düzenlemeleri içermektedir. Genel anlamıyla toplumsal bütünleşmeyi ifade eden sosyal dengenin sağlanması sosyal politikanın hedefleri arasında yer almaktadır. Marshall sosyal politikayı vatandaşlara gelir ve hizmet sağlayan hükümet politikaları, Titmussise refahın sağlanmasına yönelik bir metot olarak zenginden yoksula gelir transferinin sağlanması şeklinde tanımlamaktadır (Ersöz, 2020).

Sosyal politikanın genel hedefleri arasında yer alan sosyal adalet, sosyal denge ve sosyal demokrasinin sağlanabilmesi hedefi doğrudan adil bir gelir dağılımı ile ilişkilendirilmektedir. Sosyal adalet toplumda adil bir gelir dağılımını gerekli kılarken, sosyal denge toplumdaki tüm nüfus gruplarına toplumsal hizmetlerin tamamında adaletli dağılımı, sosyal ve bölgesel farklılıkların giderilmesini hedeflemektedir. Siyasal hak ve özgürlükler ile ekonomik ve sosyal hak ve özgürlüklerin sentezi olarak sosyal demokrasi yoksullukla mücadelede adil bir gelir dağılımının sağlanmasını esas almaktadır (Arıcı & Artan, 2021). Bu yönüyle adil gelir dağılımının sağlanması sosyal politika uygulamaları kapsamında sosyal hizmet disiplini ile doğrudan ilişkilidir. Sosyal Hizmet Eğitim Konseyinin sosyal hizmetin ana amaçlarından biri “risk altındaki grupları güçlendirici sosyal ve ekonomik adaleti sağlayabilmek için örgütsel ve yönetsel sorumluluk ile sosyal ve politik faaliyet sürecinde politika hizmet kaynak ve programların takip edilmesidir”. Bu bağlamda Türkiye’de sosyal politika ve sosyal hizmet uygulamaları kapsamında yer alan sosyal transferlerin adil gelir dağılımı sağlanması yönündeki sonuçları ekonomik ve sosyal boyutlarıyla önem taşımaktadır.

Keynes’in düşüncelerini esas alan sosyal devletin fonksiyonlarında “gelir dağılımında adaletin sağlanması, adaletli bir vergi sisteminin tesisi, sosyal sigortanın bütün vatandaşları kapsar hale getirilmesi” gelir eşitsizliğinin giderilmesine yönelik uygulamaların önemine ortaya koymaktadır (Gül, 2006).

Yoksulluğun giderilmesine yönelik bireylere ve ailelere doğrudan sağlanan yardımların yanı sıra geniş çaplı sosyal değişimin yaratılması da gereklidir. Sosyal hizmet boyutu dikkate alındığında birey ve ailelere sağlanacak desteklerle koruyucu ve geliştirici hizmet planlamaları gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda yoksul bireylerin sorunlarının giderilmesinde sosyal hizmet kurum ve kuruluşları önem kazanmaktadır. Sosyal hizmet yoksulluk nedeniyle ortaya çıkan sorunların giderilmesine yönelik mikro, mezzo ve makro boyutta çalışmaları gerçekleştirmektedir. Mikro boyut kapsamında birey ve ailelere doğrudan yardımlar sağlanmaktadır. Mezzo boyutta benzer özelliklere sahip yoksul birey ve aileler için grup çalışmalarının yanı sıra bu bireylere yönelik çeşitli yardım çalışmaları yapılabilmektedir. Makro boyut ise sosyal hizmet yoksulluğun azaltılması ve önlenmesi için gerçekleştirilecek yasal düzenlemelerde ve programlarda etkin bir biçimde yer almalıdır (Altındağ, 2019). Sosyal hizmet ve sosyal politikalar kapsamında uygulanan sosyal transferlerin gelir dağılımının daha adil hale gelmesinde ve yoksullukla mücadelede ne düzeyde etkinlik sağladığı kaynakların etkinliği ve sorunun çözümünde harcanan çaba açısından önemlidir.

Türkiye’de 1986 yılında kurulmuş olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF) aracılığıyla sunulan sosyal yardımlar, 2011 yılında kurulan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) bünyesindeki Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü aracılığıyla verilmeye başlamıştır. 2012 yılı ASHB’nin faaliyet raporunda gelir dağılımındaki bozukluk bir tehdit olarak belirtilirken, 2012 yılı programında sosyal transferlerin etkinliğinin artırılması, gelir dağılımının iyileştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması için önlem olarak benimsenmiştir. Türkiye’de 2013 yılı itibarıyla sosyal yardımlar GSYH içerisinde %1,35 iken 2021 yılında %28,9’luk bir artışla %1,74’e yükselmiştir. Türkiye’de sosyal yardımların GSYH içindeki payının yıllar itibarıyla artan eğilimi dikkate alındığında, sosyal yardım harcamalarındaki artışın gelir dağılımı üzerinde oluşturması beklenen olumlu etki sosyal refah devleti olma yolunda önemli sonuçlar yaratacaktır. Bu bağlamda gelir dağılımı sonuçlarının sosyal transferler öncesi ve sonrası değerlendirilmesi sadece bu alanda değil sosyal adaletin sağlanması, yoksullukla mücadele politikaları, sosyal yardım ve hizmet uygulamalarının etkinliği gibi sosyal devlet ile ilgili pek çok alanla bağlantılı sonuçlar sunacaktır.

3. GELİR DAĞILIMI VE GELİR DAĞILIMI EŞİTSİZLİK ÖLÇÜTLERİ

3.1. Gelir Dağılımı

Gelir dağılımı “bir ülkede belirli bir süre içinde ulusal hasıla veya gelirin bireyler, gruplar veya üretim öğeleri arasında dağılımı olarak” tanımlanmaktadır (Aktan & Vural, 2002).

Gelir dağılımı fonksiyonel gelir dağılımı, kişisel gelir dağılımı, sektörlere göre gelir dağılımı ve bölgeler arası gelir dağılımı olarak dört alt başlıkta tanımlanmaktadır.

3.1.1. Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Gelirin üretim faktörleri arasındaki dağılımını ifade etmektedir. Üretimde yer alan faktörlerin üretimden aldıkları pay ücret, faiz, kâr ve rant olmak üzere dağılmaktadır. Toplumun büyük bir kesimini oluşturan bağımlı çalışanlar olarak emek sahipleri ile diğer üretim faktörlerinin dağılımının analizinde kullanılan gelir dağılımıdır (Çalışkan, 2010). Fonksiyonel gelir dağılımı, milli gelirin farklı sosyal sınıfları arasındaki dağılımını inceleyen en uygun gelir dağılımıdır (Boratav, 1966). Milli gelirin üretim faktörlerine göre dağılımı sıklıkla ekonomik analizlerde yer bulmaktadır.

3.1.2. Kişisel Gelir Dağılımı

Ulusal gelirin kişi ve aileler arasındaki dağılımını göstermektedir. Nüfus gruplarına göre en yüksek ve en düşük gelir gruplarının aralarındaki eşitsizlikleri ortaya çıkarmaktadır (Aktan & Vural, 2002). Kişisel gelir dağılımıyla birlikte ortaya konulan en önemli konu gelir eşitsizlikleridir (Kurt, 2001). Nüfus grupları %20’lik, %10’luk ve %5’lik gruplar halinde gelirden en yüksek ve en düşük pay alanlar olmak üzere sıralanarak ülkedeki gelir eşitsizliğinin boyutunu belirlenmektedir.

Kişisel gelir dağılımı, hanelerin sosyal ve sınıfsal durumunu saptaması nedeniyle gelirin çeşitli sosyoekonomik gruplara, sektörlere, mesleklere, eğitim durumuna ve bölgelere göre gruplandırılabilen ve sınıfsal gelir eşitsizliğine dair sonuçları ortaya koyabilmektedir (Çelik, 2004).

3.1.3. Sektörlere Göre Gelir Dağılımı

Sektörel gelir dağılımı üretim sektörlerinin ulusal gelirden aldığı pay olarak tanımlanmaktadır. Buna göre ulusal gelirin tarım, sanayi ve hizmet sektörleri arasındaki dağılım ve üretim araçlarının mülkiyet yapısına göre kamu ve özel sektör arasındaki dağılım olacak şekilde iki farklı açıdan sektörel gelir dağılımı söz konusudur (Şenkal, 1995).

3.1.4. Bölgeler Arası Gelir Dağılımı

Bölgeler arası gelir dağılımı, bölgeler arasındaki sosyoekonomik dengesizlikleri ortaya çıkaran, ülkedeki farklı bölgelerde yaşayanların milli gelirden aldıkları payı ifade etmektedir (DPT, 2001).

3.2. Gelir Dağılımı Eşitsizlik Ölçütleri

Alan yazında birçok gelir dağılımı eşitsizliği ölçütleri bulunmaktadır. Bu çalışmada literatürde en fazla kullanılan ve yapılacak olan karşılaştırmalardaki veriler nedeniyle Yüzde Paylar Analizi ve Gini Katsayısı incelenecektir.

3.2.1. Yüzde Paylar Analizi

Gelir eşitsizliğinin zaman içerisinde değişiminin takibi ve ülkelerarası karşılaştırmalarda yaygın bir şekilde kullanılan bu gösterge bireysel gelir dağılımındaki eşitsizlikleri yansıtan iyi bir ölçüt olarak tanımlanmaktadır. Yüzde paylar analizinde ulusal gelirden pay alan kişi ve hanehalkları %20,%10 ya da %5’lik eşit yüzdelere bölünerek en düşük ve en yüksek yüzdelik dilime doğru sıralanmakta ve yüzdelikler arasında gelir eşitsizliği irdelenmektedir (Ensari, 1997). Yüzde paylar analizinde nüfus grupları küçüldükçe gelir eşitsizliğine ilişkin daha bozuk ve çarpıcı sonuçlara ulaşılmaktadır (Çelik, 2004).

Gelir eşitsizliği aynı zamanda gelirin beşte birlik dilimindeki pay oranı (P80/P20) ile de ölçülebilir. Nüfusun en yüksek gelire sahip %20’sinin yani en yüksek üst beşte birlik dilimin elde ettiği gelirin, en düşük gelire sahip %20’lik kesimin yani nüfusun en alt beşte birlik diliminin elde ettiği gelire karşılaştırılır. Bu oranın yüksekliği alt ve üst gelir grupları arasındaki gelir dağılımında önemli farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır (Eurostat, 2023).

3.2.2. Gini Katsayısı

Gini Katsayısı Lorenz Eğrisi ölçütü olarak gelir dağılımındaki eşitsizliğin irdelenmesinde en fazla kullanılan ölçüttür (Aktan & Vural, 2002). Yatay ekseninde nüfus yüzdesinin dikey ekseninde kişisel gelir yüzdesinin gösterildiği diyagram üzerindeki Lorenz eğrisi gelir dağılımını ortaya koymaktadır (Acar, 2015). Gini Katsayısı 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Gini Katsayısının 1'e yakınlaşması gelir eşitsizliğinin arttığını, 0'a yaklaşması ise gelir eşitsizliğinin azaldığını ifade etmektedir (Çalışkan, 2010). Gini Katsayısı aynı ülkede farklı zamanlara ilişkin gelir dağılımının seyri veya farklı ülkelerin gelir dağılımı eşitsizliklerinin karşılaştırılmasında kullanılmaktadır (Aktan & Vural, 2002).

3.3. Türkiye'de Gelir Dağılımı Çalışmaları

3.3.1. 1963-2006 Dönemi Gelir Dağılımı Çalışmaları

Türkiye'de gelir dağılımı ile ilgili 1960'lara doğru Prof. Enos ile öğrencisi Eva Hirsh'in Türkiye'de nüfusun altı gelir grubuna bölerek yapmış olduğu araştırma sonucuna göre düşük gelire sahip tarım üreticilerinin ortalama geliri 1040 TL iken tüccar ve sanayicileri içeren müteşebbislerin ortalama geliri 94.600 TL'dir. Bu sonuca göre ilk grupta yer alan en düşük gelir ile en üst grupta yer alanların oranı %1,09 bir başka ifade ile en yüksek grubunun ortalama geliri en düşük gelir grubunun yaklaşık 91 katıdır (İ.T.İ.A., 1971).

1959 yılında Nejat Bengül'ün yapmış olduğu "Gelir Dağılımı Araştırması İçin Öneriler" isimli çalışma ile gelir dağılımı konusunun önemine ilişkin ilgi artmaya başlamış, 1960 yılı sonrasında kapsamı ve yöntemi açısından daha gelişmiş çalışmalar hızlanmıştır. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı kapsamında 1950-1960 dönemine ilişkin yapılan çalışmayı, 1955-1966 döneminde sigortalı işçi ücretleri ile ilgili Alparslan Işıklı'nın çalışması, 1950-1962 döneminde milli gelirin maaş, ücret, tarım geliri ve kar ayırımına yönelik Tuncer Bulutay'ın çalışması ve 1960-1965 döneminde gelir dağılımı ile ilgili Uğur Korum'un çalışması izlemiştir (Karaman, 1987). Bu çalışmalar Türkiye genelinde gelir dağılımına ilişkin eşitsizlikleri yansıtmamakla beraber konu ile ilgili ilk analiz girişimleri olmaları açısından önem taşımaktadır.

1963 yılında Devlet Planlama Teşkilatının gerçekleştirdiği "Gelir Dağılımı Araştırması" gelir dağılımına ilişkin ilk kapsamlı çalışma olmuştur. Bu çalışma ile Türkiye'de gelir dağılımına yönelik veri boşluğunun doldurulması hedeflenmiştir (Şenkal, 1995). Çalışmada beyanname veren mükelleflerin gelir vergisi beyanları temel alınmakla beraber gelirler arası eşitsizliklere ilişkin çok çeşitli kaynaklardan derlenen veriler kullanılmıştır (Çavuşoğlu & Hamurdan, 1966). Yusuf Hamurdan ve Tolgay Çavuşoğlu'nun yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre en alt %20'lik grup %4,5 gelire sahip olurken en üstteki %20'lik grup %57'sine sahip olmaktadır (Acun, 2018). Bu sonuçlara göre en zengin grup en fakir gruba göre 12,7 kat gelirden pay alarak, 1968 yılı için Gini Katsayısı 0,55 hesaplanmıştır (Kurt, 2001).

1966 yılında yayınlanan Korkut Boratav'ın (1966) gelir dağılımına dair idari kaynak verileri kullanarak yaptığı çalışma sonucuna göre en alttaki %20'lik kesim gelirin %4,2 sini alırken en üstteki %20'lik kesim %61'ine sahip olmaktadır (Acun, 2018).

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE) tarafından 1968 yılında örnekleme anket çalışması ile Türkiye'nin geneli için ve bölgesel, kırsal-kentsel ve meslek gruplarına göre gelir dağılımı araştırılmıştır (Öksüz, 1998). 1968 yılı verileri kullanılarak Tuncer Bulutay, Serim Timur ve Hasan Ersel tarafından yapılan çalışma (1971) küme örnekleme tekniğine göre seçilmiş hanhalklarına uygulanan anketlere dayanmaktadır. Çalışma sonucuna göre en alt %20'lik grubun gelirden aldığı pay %3 iken en üst %20'lik grubun aldığı pay %60 olup, Gini Katsayısı 0,56 olarak hesaplanmıştır (Kurt, 2001). Bu araştırmanın özelliği o tarihe kadar gerçekleştirilmiş en detaylı gelir dağılımı araştırması olmasıdır.

Gelir dağılımına yönelik 1973 yılında DPT'nin girişimi ile HÜNEE ile birlikte "Türkiye'nin Nüfus Yapısı ve Nüfus Sorunları" isimli hanhalkı gelirlerinin sorulduğu Türkiye geneline yönelik örneklem çalışmasıdır (Işığışık, 1989). Çalışma sonucuna göre en alttaki %20'lik kesim toplam gelirin %3,5'ine sahipken en üst %20'lik kesim %56,5'ine sahip olup, Gini 0,51 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlara göre en yüksek grubun payı en düşük grubun payının 16,1 katıdır (Sarç, 1984). 1973 araştırması 1968 araştırmasıyla karşılaştırıldığında gelir dağılımının Gini Katsayısının 0,56'dan 0,51'e düşmesi ile biraz düzelmiş olduğu görülmektedir. Araştırma sonuçlarında %5'lik gruplara göre hesaplamalarda en düşük gelire sahip %5'in vergi sonrası toplam gelirin %0,35'ini alırken, en yüksek gelire sahip %5'in %29'unu alıyor olması gelir dağılımındaki eşitsizliğin çok ciddi boyutta olduğuna işaret etmektedir (Kurt, 2001). 1973 yılında DPT çalışmasının sonuçlarına dayanarak 1950-1973 dönemini kapsayan gelir dağılımı araştırması Kemal Derviş ve Sherman Robinson (1980) tarafından gerçekleştirilen ekonometrik çalışmadır (Işığışık, 1989).

D.İ.E. tarafından 1973-1974 yılında Milli Eğitim Bakanlığı’nın ve DPT’nin işbirliği ile sadece kırsal kesimi kapsayan “Kırsal Yerler Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi” yapılmıştır. 1978-1979 yıllarında ise kentsel yerleri içeren “Kentsel Yerler Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi” düzenlenmiştir (Öksüz, 1998).

1986 yılında TÜSİAD (1986) Türkiye’de gelir dağılımına yönelik veriler ortaya koyan bir araştırma gerçekleştirmiştir. Esmer, Fişek ve Kalaycıoğlu tarafından gerçekleştirildiği araştırma (1986) ile “Türkiye’de Sosyoekonomik Öncelikler”in belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın ana amacı gelir dağılımının hesaplanması olmayıp hanehalklarının sosyal ve ekonomik değerlendirilmesinin yapılmasıdır (Kurt, 2001). 4 cilt olan araştırma sonuçlarının “Hanehalkı Harcamaları ve Hayat Standardı” bölümü çalışmanın gelir dağılımını ortaya çıkarmaya yönelik örnek sayısının yeterli düzeyde olmamasına karşın sonuçları itibariyle gelir dağılımına ilişkin bilgileri içermektedir (Öksüz, 1998). Araştırmanın gelir dağılımı ile ilgili bulgularına bakıldığında en düşük gelire sahip %20’lik grup gelirin %3,9’unu aldığı, en yüksek gelire sahip %20’lik grup da gelirin %55,9’unu aldığı görülmektedir. En yüksek pay, en düşük payın 14,3 katıdır. Bu sonuçlar 1973 DPT Gelir Dağılımı Araştırması sonuçlarıyla büyük benzerlik göstermektedir, %5’lik gruplara bakıldığında benzerliğin daha da arttığı görülmektedir. Gelir dağılımı için Gini Katsayısı 0,50 olarak hesaplanmıştır (Kurt, 2001).

1986 yılında Merih Celasun’un gerçekleştirdiği gelir dağılımı sonuçlarına göre P80/P20 oranı 1973 yılında, 19,5 1978 yılında 19,5 ve 1983 yılında 20,9 olarak hesaplanmıştır (Özmucur, 1987).

1988 yılında “Türkiye’de Gelir Dağılımı Araştırması” isimli araştırma Emre Kongar tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre en düşük %20’lik kesim gelirin %3,1’ini, en yüksek %20’lik kesim % 59,1’ini alarak, en üst gelir grubunun en alt gelir grubuna oranı 19,5 olarak hesaplanmıştır (Toplum & Hekim, 1996).

1960’lı yıllardan sonra gelir dağılımı konusunda kurumların ve kişilerin çalışmalarında verilerin kapsam farklılığı, kullanılan yöntemlerin çeşitliliği elde edilen sonuçlarda tutarsızlığa neden olmakla birlikte karşılaştırma yapılmasını güçleştirmektedir (Çalışkan, 2010). Çalışmaların birbiriyle karşılaştırılması araştırmalarda kullanılan kaynak ve hesaplama yöntemleri açısından birbirinden farklı olması nedeniyle sakıncalı olmasına karşın tüm çalışmalarda Türkiye’deki gelirin çok dengesiz ve adaletsiz dağıldığı görülmektedir. 1963-1988 dönemine ilişkin gelir dağılımına dair gerçekleştirilen araştırma sonuçları Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1.

1963-1988 Yılları Gelir Dağılımı Araştırma Sonuçları, Gini Katsayısı, P80/P20

	En düşük gelire sahip %20’lik grup	İkinci %20’lik grup	Üçüncü %20’lik grup	Dördüncü %20’lik grup	En yüksek gelire sahip %20’lik grup	Gini Katsayısı	P80/P20
1963 DPT ⁽¹⁾	4,5	8,5	11,5	18,5	57,0	0,55	12,7
1968 DPT ⁽²⁾	3,0	7,0	10,0	20,0	60,0	0,56	20,0
1973 DPT ⁽³⁾	3,5	8,0	12,5	19,5	56,5	0,51	16,1
1973-1974 DİE ⁽⁴⁾	5,0	9,2	14,2	22,5	49,1	-	9,8
1978-1979 DİE ⁽⁵⁾	6,4	10,4	15,0	21,6	46,6	-	7,3
1973 Celasun ⁽⁶⁾	2,82	7,22	12,86	22,02	55,08	-	19,5
1978 Celasun ⁽⁷⁾	2,87	7,35	13,00	22,11	54,67	-	19,0
1983 Celasun ⁽⁸⁾	2,67	7,000	12,63	21,91	55,79	-	20,9
1986 TÜSİAD ⁽⁹⁾	3,9	8,4	12,6	19,2	55,9	0,46	14,3
1988 Kongar ⁽¹⁰⁾	3,1	9,0	12,2	16,6	59,1	-	19,1

1. Tolgay Çavuşoğlu, Yusuf Hamurdan, Gelir Dağılımı Araştırması, 1963, DPT, Ankara: 1966.

2. Tuncer Bulutay, Serim Timur, Hasan Ersel, Türkiye’de Gelir Dağılımı 1968, SBF, Ankara: 1971.

3. DPT, Gelir Dağılımı 1973, Ankara: 1976.

4. DİE, Kırsal Yerler Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi

5. DİE, Kentsel Yerler Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi

6.7.8. Metin Celasun, Income Distribution and Domestic Term of Trade in Turkey 1978-1983, ODTÜ Gelişme Dergisi, Cilt 13, 1986.

9. Yılmaz Esmer, Hamit Fişek ve Ersin Kalaycıoğlu, "Türkiye’de Sosyo-Ekonomik Öncelikler. Hane Gelirleri, Harcama ve Sosyo-Ekonomik İhtiyaçlar" Üzerine Araştırma Dizisi, TÜSİAD, İstanbul: 1986.

10. Emre Kongar, Kamuoyu Araştırmalarına Göre Gelir Dağılımı, İstanbul: Temmuz 1989.

Türkiye’de gelir dağılımına ilişkin ilk kapsamlı çalışma 1987 yılında DİE tarafından yapılmıştır. Bu çalışma "1987 Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi"nin sonuçları ve "Gelir Dağılımı ve Tüketim Harcamaları" olarak veriler iki ayrı yayın şeklinde hazırlanmıştır. Bu çalışmada hanehalkı ve kişisel gelirin kır ve kent, bölge ve sektör dağılımı ortaya konulmuştur (D.İ.E., 1990).

1987 yılı Gelir Dağılımı çalışmasının sonuçları bu tarihe kadar gerçekleştirilen önceki çalışmalara göre gelir dağılımındaki iyileşmeyi göstermektedir. Araştırma sonuçlarına göre en düşük %20'lik grup gelirin %5,2'sini, en yüksek %20'lik grup % 49,9'unu almıştır. Bu sonuçlara göre en üst gelir grubunun en alt gelir grubuna oranı 9,5 ile önceki çalışmalar içerisinde hesaplanan en iyimser sonucu oluşturmuştur (Kurt, 2001). DİE tarafından Türkiye geneli için kapsamlı ilk anket olarak düzenlenmiş olan 1987 yılı çalışması sonuçlarına göre Gini Katsayısı da daha önceki çalışmalara göre hesaplanmış olan en adil gelir dağılımını ifade edecek şekilde 0,43 olarak hesaplanmıştır.

1987 yılında gelir dağılımına dair Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi ile istatistik üretmeye başlayan DİE, 1994 yılında "1994 Hanehalkı Gelir Dağılımı Anketi" ile bağımsız bir gelir dağılımı araştırması yapmıştır. Türkiye geneli sonuçların yanı sıra kent ve kırsal ayrımında verilerin içerildiği sonuçlara göre en düşük %20'lik kesim gelirin %4,9'unu, en yüksek %20'lik kesim % 54,9'unu almakta olup, en üst gelir grubunun en alt gelir grubuna oranı 11,2'ye yükselerek 1987'de 0,43 olarak hesaplanan Gini Katsayısı 1994 yılında 0,49'a yükselmiştir.

2002–2005 döneminde gelir dağılımına ilişkin veriler “Hanehalkı Bütçe Araştırması” anket sonuçlarından hesaplanmıştır. 2002 yılında en düşük gelire sahip %20 gelirin %5,3'ünü alırken en yüksek %20 gelirin %50,1'ini alarak Gini Katsayısı 0,44 hesaplanmıştır. 2003 yılında en alttaki %20'nin gelirden aldığı pay %6,0, en üstteki %20'nin gelirden aldığı pay %48,3 olup 2003 yılı Gini Katsayısı 0,42 olmuştur. 2004 yılında en düşük gelire sahip olan %20'nin gelirden aldığı pay %6,0, en yüksek %20'nin aldığı pay %46,2 olup 2004 yılı Gini Katsayısı 0,40; 2005 yılında ise en düşük %20'lik kesimin aldığı pay %6,1, en yüksek %20'lik kesimin aldığı pay %44,1, Gini Katsayısı ise 0,38 olmuştur.

TÜİK tarafından 2006 yılı itibariyle gelir dağılımı ile birlikte yaşam koşullarının, gelire dayalı göreceli yoksulluğun ve sosyal dışlanmanın yer aldığı “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması” (GYKA) başlamıştır (TÜİK, 2020). GYKA sonuçları ile gelirin hanehalkı ve bireyler arasında dağılımı, yaşam koşulları, sosyal dışlanma ve yoksulluk gelir boyutuyla ölçülerek yoksulluğun profili ortaya çıkarılmıştır. Panel anket tekniği kullanılan bu araştırmalarla Avrupa Birliği ülkeleriyle karşılaştırılabilir gelir dağılımı, gelire dayalı göreceli yoksulluk, yaşam koşulları ve sosyal dışlanmaya ilişkin verilerin üretilmesi sağlanmıştır (TÜİK, 2021).

3.3.2. Gelir ve Yaşam Koşulları Çalışması

Gelir ve Yaşam Koşullarına ilişkin AB istatistiklerinin referans kaynağı EU-SILC olarak kısaltılmış olan (EU Statistics on Income and Living Conditions) istatistiklerle Avrupa Birliğindeki ülkeler ve toplulaştırılmış olarak AB'nin gelir dağılımı ve sosyal içermeye ilişkin verileri derlenmektedir. Derlenen bu istatistikler Lizbon Stratejisinin bir aracı olarak Açık Koordinasyon Yöntemi kapsamında politika izleme aracı olarak kullanılmaktadır (Eurostat, 2023a). Açık Koordinasyon Yöntemi kapsamına giren alanlar sosyal koruma, sosyal içermeye, eğitim, gençlik ve öğretim olmak üzere üye ülkelerin yetki alanları ile bağlantılıdır (Eurostat, 2023b).

2000 yılında Lizbon Zirvesindeki 2010 yılına kadar AB ve üye ülkelerin yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik hedefleri doğrultusunda sürdürülebilir ekonomik büyüme, istihdam ve sosyal uyum konuları belirleyici olmuştur. 2001 yılında Leaken'de Avrupa Konseyi tarafından resmi olarak kabul edilen ilk sonuç göstergeleri, ülkelerin bu alandaki performanslarının izlenmesi ve sosyal uyumun sağlanmasında merkezi bir rol üstlenmiştir. Üye ülkelerin sosyal koruma ve sosyal içermeye alanındaki politika uygulamalarının ortaya konulmasında ve sosyal politika alanında AB işbirliğinin geliştirilmesinde ileriye doğru atılmış önemli bir adım olduğu belirtilmiştir (Eurostat, 2007).

Gelir ve Yaşam Koşulları (EU-SILC) 2003 yılında Avusturya, Belçika, Danimarka, Yunanistan, İrlanda, Lüksemburg olmak üzere altı üye ülke ve Norveç'in görüşmeleri sonrasında oluşturulmuştur. 2004 yılında 15 üye ülke, 2005 yılında 25 üye ülke ile birlikte Norveç ve İzlanda'yı kapsayacak şekilde çalışmalar başlamıştır. Bulgaristan 2006 yılında, Romanya, İsviçre ve Türkiye 2007 yılında anketi uygulamaya başlamıştır. Uygulanmaya başlayan bu anket esas olarak gelire odaklanan çok amaçlı bir araç olarak ülkelerin gelir, yoksulluk, sosyal dışlanma ve diğer yaşam koşullarına ilişkin değişkenleri içeren kesit veriler ve dört yıllık periyotta gözlemlenen değişimlere ilişkin bilgi sağlamaktadır (Eurostat, 2023a)

TÜİK'in 2006 yılı itibariyle başladığı Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi ile sosyal adalet eşitlik ölçütlerine ilişkin ekonomik açıdan olduğu kadar sosyal açıdan da gelir dağılımını ortaya koyan göstergelere dair gereksinim karşılanmış olmaktadır. Bu bağlamda anket kapsamında birey ve hanelerden elde edilen gelirlerin yanı sıra sosyal transfer bilgileri de derlenmektedir. Sosyal yardımlar kapsamında aile yardımları, çocuk yardımları, kira ya da konut yardımları, hanelere sağlanan doğrudan yardımların yanında karşılıksız burslar, yaşlılık, emeklilik, işsizlik, gazi, malul ve engelli aylığı olarak düzenli nakdi destekler yer almaktadır (TÜİK, 2021).

4. GELİR EŞİTSİZLİĞİNDE AB-TÜRKİYE KARŞILAŞTIRMASI

Uluslararası karşılaştırmalarda ülkeler arası hane büyüklüklerinin ve hanehalkı birleşimlerinin farklılığı eşdeğerlik ölçeğine göre hesaplanan Gini Katsayısı ya da Yüzdeler Paylar Analizi gelir eşitsizliği karşılaştırmalarını daha güvenilir kılmaktadır.

Ülkeler arası gelir eşitsizliği karşılaştırmalarında bireysel gelir farklılıkları temel alınmaktadır. Hane düzeyindeki toplam gelirin bireysel gelire dönüşümünde hanedeki fert sayına bölümü hane yapısındaki farklılıklar nedeniyle karşılaştırılabilir veri sağlamayacaktır. Bu nedenle hanedeki yetişkin ve çocuk bileşiminin dikkate alınacağı uyarlamaya gereksinim duyulmaktadır. Bu uyarlama “eşdeğerlik ölçeği” olarak adlandırılan katsayılar ile yapılmaktadır. Eşdeğer hanehalkı büyüklüklerine ulaşmak üzere gerçekleştirilen bu uyarlamada hanehalkındaki kişilerin kaç yetişkine denk düştüğü hesaplanmaktadır. TÜİK bu hesaplamada uluslararası ölçek olan OECD ölçeğini kullanmaktadır. Bu ölçekte hanehalkı referans kişisi 1, 14 yaş ve üzeri kişiler 0,5 ve 14 yaşın altındaki her çocuğa 0,3 ağırlık ile hane eşdeğer hane büyüklüğüne getirilmektedir. Eşdeğerlik ölçeği ile farklı büyüklüklere sahip hanelerin karşılaştırılması mümkün olmaktadır (TÜİK, 2021). Eşdeğerlik ölçeğinin kullanımı sonrası elde edilen eşdeğer gelir hanehalkının büyüklüğü ve bileşimindeki farklılıkları dikkate alan ve dolayısıyla tüm hane büyüklükleri ve bileşimleri için eşitlenen veya eşdeğer hale getirilen hanehalkı gelir ölçüsü olarak yoksulluk ve sosyal dışlanma göstergelerinin hesaplanmasında kullanılmaktadır (Eurostat, 2023a). Eşdeğerlik ölçekleri gelir dağılımının ve yoksulluğun ölçümünde, kamu refahına ilişkin ödemelerin düzenlenmesi sürecinde önem taşımaktadır (Öztornacı & Demirdöğen, 2015).

4.1. Gini Katsayısı Karşılaştırması

Gini katsayısı ülke içindeki gelir dağılımının tam eşit dağılımdan ne ölçüde saptığını göstermekte olup, bu bölümde Gini değeri 100 olarak irdelenmiştir. Gini katsayısının 100’e yaklaşması gelir dağılımındaki eşitsizliği gösterirken 0’a yaklaşması gelirin dağılımının daha eşit olduğunu göstermektedir. Refah sistemlerinde doğrudan destek kapsamında yer alan emekli maaşlarının ve diğer sosyal transferlerin gelir eşitsizliğini gidermedeki etkisi, gelirin yeniden dağıtım etkilerinin niceliksel bir değerlendirmesini sağlamak amacıyla sosyal transferlerden önceki ve sonraki Gini katsayılarının karşılaştırılması yıllar itibariyle uygulanan politika sonuçlarının değerlendirilmesinde önemli bir araçtır.

AB ve Türkiye’nin EU-SILC koşullarına göre elde edilen sosyal transferler öncesi ve sonrası Gini Katsayılarını gösteren veriler 2006-2021 yıllarını içerecek şekilde Tablo 2 ve 3’te verilmiştir.

Tablo 2.

Avrupa Birliği Gini Katsayıları, 2006-2021

Yıl	Sosyal Transferler Öncesi Gini Katsayısı	Sosyal Transferler Sonrası Gini Katsayısı
2006	50,2	30,3
2007	49,6	30,6
2008	49,6	31,0
2009	49,6	30,6
2010	50,1	30,5
2011	50,8	30,8
2012	50,9	30,5
2013	51,5	30,5
2014	52,0	31,0
2015	51,8	31,0
2016	51,6	30,8
2017	51,1	30,6
2018	51,1	30,8
2019	50,7	30,6
2020	50,5	30,0
2021	51,9	30,2

Kaynak: EUROSTAT EU-SILC verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3.*Türkiye Gini Katsayıları, 2006-2021*

Yıl	Sosyal Transferler Öncesi Gini Katsayısı	Sosyal Transferler Sonrası Gini Katsayısı
2006	50,8	44,9
2007	49,0	43,2
2008	49,2	43,0
2009	50,8	44,2
2010	51,0	43,5
2011	50,3	43,3
2012	49,9	42,8
2013	49,5	42,1
2014	49,1	41,2
2015	50,2	41,9
2016	51,2	42,6
2017	51,5	43,0
2018	51,7	43,0
2019	50,7	41,7
2020	51,4	43,4
2021	53,2	42,6

Kaynak: EUROSTAT EU-SILC verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablodan görüldüğü üzere Avrupa Birliğinde sosyal transferle sonrasında gelir dağılımındaki eşitliğin artmasına yönelik sosyal politikalar kapsamında sağlanan transferlerin etkisi yıllar itibariyle çok yüksektir. Buna göre sosyal transferlerin AB ülkelerinde gelir eşitsizliğini azaltıcı etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Emekli aylıklarının dahil olduğu sosyal transferler öncesi Gini katsayısı 2021 yılında 51,9 iken transferler sonrasında Gini Katsayısı 30,2'e gerileyerek gelir dağılımındaki eşitsizlik önemli ölçüde giderilmiştir. Türkiye'de yıllar itibariyle sosyal transferlerin gelir eşitsizliğini azaltmaya yönelik etkisinin AB ile kıyaslandığında çok geride kaldığı görülmektedir. 2021 yılında transferler öncesi Gini Katsayısı 53,2 iken sosyal transferler sonrasında 42,6'ya düşmüştür. Bu verilere göre Türkiye AB ülkeleri içerisinde gelir dağılımında en yüksek eşitsizliğe sahip ülke konumundadır.

Türkiye'de 2002 yılında sosyal harcamalara aktarılan kaynak GSYİH'nın %0,05'i iken 2021 yılında bu oran %1,74 düzeyine yükselmiştir (Dal & Temiz, 2023). Türkiye'deki sosyal transferlere ayrılan payın 2000'li yıllardan itibaren önemli düzeyde artmış olmasına karşın bu olumlu değişimin Gini Katsayısı üzerinde aynı düzeyde etki sağlamadığı görülmektedir.

Ülkeler düzeyinde sosyal transferler öncesi ve sonrasına yönelik 2021 yılı verileri aşağıdaki tabloda verilmiştir. Gini Katsayısı değeri üzerinden sosyal transferler sonrasında gelir eşitsizliğinin olumlu yönde en yüksek düzeyde değişen ülke İsveç'tir. İsveç'te, sosyal transferler öncesinde 56,9 olan Gini Katsayısı sosyal transferler sonrasında 26,8 düzeyine gerileyerek gelir eşitsizliğinin azalması açısından AB ülkeleri içerisinde birinci sırada yer almaktadır. İsveç'i Fransa, Almanya, İsviçre ve Finlandiya takip etmektedir. AB ülkeleri arasında sosyal transferlerin gelir eşitsizliği üzerindeki en düşük etki Letonya'dadır. Sosyal transferler öncesi ve sonrasındaki değişimin en az olduğu ülke sosyal transferler öncesi 53,2 ve sosyal transferler sonrası 42,6 Gini Katsayısı ile Türkiye olmuştur.

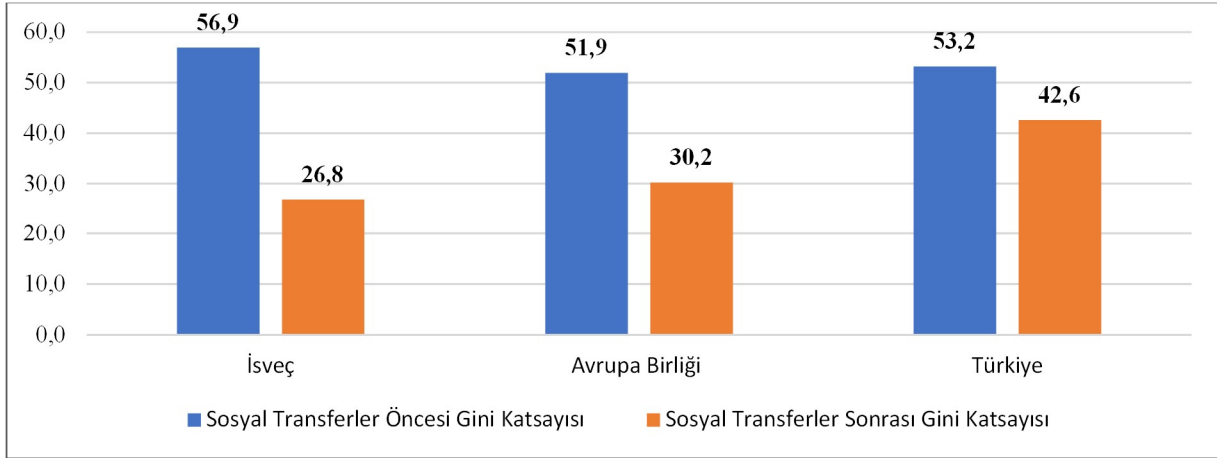
Tablo 4.*Avrupa Birliği Ülkeleri Gini Katsayıları, 2021*

Ülkeler	2021 Yılı		Gini Katsayısı Farkı (Değer)
	Sosyal Transferler Öncesi Gini Katsayısı	Sosyal Transferler Sonrası Gini Katsayısı	
İsveç	56,9	26,8	30,1
Fransa	58,8	29,3	29,5
Almanya	56,4	31,2	25,2
İsviçre	55,8	31,4	24,4
Finlandiya	49,4	25,7	23,7
Belçika	47,4	24,1	23,3
Portekiz	55,9	33,0	22,9
Lüksemburg	52,2	29,6	22,6
Danimarka	49,2	27,0	22,2
Yunanistan	54,1	32,4	21,7

Avrupa Birliği	51,9	30,2	21,7
İrlanda	47,9	26,9	21,0
Avusturya	47,5	26,7	20,8
Hollanda	47,0	26,4	20,6
Macaristan	47,4	27,6	19,8
Slovenya	42,8	23,0	19,8
Çekya	44,1	24,8	19,3
Hırvatistan	48,5	29,2	19,3
Romanya	52,3	34,3	18,0
Polonya	44,7	26,8	17,9
Slovakya	39,7	21,8	17,9
İspanya	50,1	33,0	17,1
İtalya	49,8	32,9	16,9
Kıbrıs	46,0	29,4	16,6
Litvanya	51,2	35,4	15,8
Estonya	45,5	30,6	14,9
Bulgaristan	54,0	39,7	14,3
Malta	45,0	31,2	13,8
Letonya	48,2	35,7	12,5
Türkiye	53,2	42,6	10,6

Kaynak: EUROSTAT EU-SILC verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

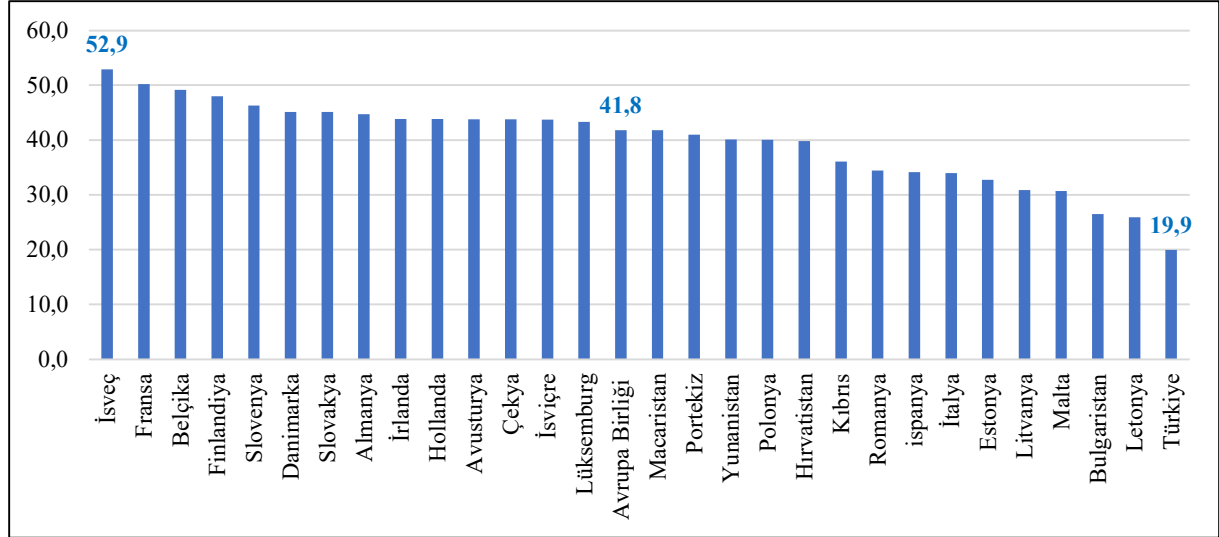
2021 yılında sosyal transferler öncesi ve sonrasına ilişkin en önemli başarıyı sağlayan ülke olarak İsveç, AB ve Türkiye’nin Gini katsayıları aşağıdaki şekilde verilmiştir.

Şekil 1. Sosyal Transferler Öncesi ve Sonrası Gini Katsayısı, İsveç, AB, Türkiye, 2021

Kaynak: EUROSTAT EU-SILC verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ülkeler düzeyinde sosyal transferlerin Gini Katsayısı üzerinde yarattığı ve gelir eşitsizliğinin düzeltildiği politikaların etkinliğinin değerlendirilmesinde önemli olan nicel göstergelerden birisi de Gini Katsayısı farklılaşmasının yüzdelik ifadesidir. 2021 yılı itibarıyla AB ülkeleri ve Türkiye’nin sosyal transferler öncesi ve sonrası Gini Katsayısının değişim düzeyleri aşağıdaki şekilde verilmiştir.

Şekil 2. Avrupa Birliği Ülkeleri Sosyal Transferler Öncesi ve Sonrası Gini Katsayısı Değişimi (%), 2021
Kaynak: EUROSTAT EU-SILC verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekilde sosyal transferlerin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin yüksekliğine göre ülkelerin sıralaması ve AB ortalaması yer almaktadır. Buna göre 2021 yılında sosyal transferler öncesi ve sonrası Gini Katsayısındaki en yüksek değişim %52,9 ile İsveç'te, %50,2 ile Fransa'da, %49,2 ile Belçika'da olmuştur. AB ülkelerinin tamamında %41,8 oranında Gini Katsayısındaki azalma Türkiye için %19,9'da kalarak AB ülkelerinde son sırada yer almaktadır.

Sosyal transferler öncesi ve sonrası Gini Katsayısı karşılaştırmalarında ülkelerin sosyal harcamalarının büyüklüğü de etkindir. 2020 yılında Avrupa Birliğinin sosyal harcamalarının GSYİH'ye oranı % 30,4 iken bu oran Türkiye için %12,8'dir (Eurostat, 2023). Bu bağlamda Türkiye'de sosyal harcamalara ayrılan kaynağın artırılmasının gelir dağılımı eşitsizliğinin giderilmesinde önemli rol oynayacağı açıktır. Buna karşın AB ülkeleri içerisinde GSYİH içerisinde %15,1 ile sosyal harcama oranı en düşük olan İrlanda'da sosyal transferler öncesinde %47,9 olan Gini Katsayısının sosyal transferler sonrasında %26,9 oranına düşürülmesi göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'nin sosyal transferler öncesi %53,2, sosyal transferler sonrası %42,6 olan Gini Katsayısı değişiminin düşük olmasının altında yatan nedenler çok boyutlu irdelenmelidir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Gelir dağılımı ekonomik büyüme, kalkınma, nüfus, işgücü piyasası, kayıt dışı ekonomi, eğitim ve servet dağılımı gibi pek çok yapısal faktörden etkilenmektedir. Gelir dağılımındaki eşitsizlikler, vergi politikaları, eğitim politikaları, ekonomik politikalar, sosyal yardım ve sosyal güvenlik politikaları ile giderilmeye çalışılarak yoksul kesime insan onuruna yakışan yaşam koşulları sağlanmaya çalışılmaktadır.

Küreselleşme ile birlikte sermaye karşısında da daha güçsüzleşen emek sahiplerinin kazanımlarının hızla gerilemesi gelir eşitsizliğinin ana nedenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu süreç içinde sendikalaşma oranlarının azalması, reel asgari ücretlerdeki gerilemeler, işsizlik ile ilgili koruma araçlarının zayıflatılması, esnek ve güvencesiz istihdamın yaygınlaşması gelir eşitsizliklerini dünyada kalıcı hale getirmeye başlamıştır. Avrupa'da dolaylı vergi oranlarının düşürülmesi, transferlerin artırılması, artan oranlı vergi sisteminin uygulanması gibi çeşitli politika araçları ile gelir eşitsizliklerinin daha fazla artmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır (Güven vd., 2016).

Avrupa Birliğinde gelir dağılımını düzenlemeye yönelik sosyal transfer miktarlarının ve çeşitlerinin ülkeler arasında farklılık göstermesine karşın gelir dağılımında elde edilen olumlu değişimin sosyal transfer politikalarının niteliklerini ön plana çıkarmaktadır. Bu bağlamda sosyal transferler sonrası yoksulluk oranı ile sosyal harcamalar arasındaki anlamlı ve ters yönlü ilişkiye karşın daha fazla sosyal koruma harcaması yapan bazı ülkelerin yoksulluk oranlarının daha az harcama yapan bazı ülkelere göre daha yüksek olması sosyal transfer politikalarının etkinliğinin yanı sıra, sosyal transfer sağlanan hedef kitlenin farklı politikalarla desteklenmesini gerekli kılmaktadır (Şeker, 2008). Türkiye'de gelir dağılımı eşitsizliğinin azaltılmasında sosyal transferler uygulamaları ile beraber eşitsizliklerin nedenlerini oluşturan etkenlere yönelik ekonomik ve sosyal politikalara gereksinim duyulmaktadır. Vergi sisteminde dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki oranlarının azaltılması, servet dağılımındaki yapıya ilişkin vergi düzenlemeleri, istihdam yapısındaki kayıt dışılığın önlenmesi, emeğin GSYH içerisindeki

payının artırılması gibi gelir dağılımı eşitsizliklerini oluşturan yapısal etmenlerle ilgili politika önlemleri adil gelir dağılımının sağlanmasında önem kazanmaktadır.

Gelir dağılımındaki eşitsizliklerin giderilmesinde pek çok ülkenin kullanmakta olduğu sosyal transferlerin kısıtlı kaynak yapısı dikkate alındığında bu desteklerin içeriği, yapısı ve ne şekilde dağıtıldığı önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Yoksullukla mücadele kapsamında hanehalklarına yönelik sosyal transferlerin gelir dağılımı eşitsizliğinin giderilmesinde Gini Katsayısındaki değişikliklerin AB ve Türkiye açısından karşılaştırmasının yapıldığı bu çalışmada özellikle ülkemizde politika yapıcılarının sosyal transferlerin gelir dağılımı ve yoksulluk üzerindeki etkinliğini değerlendirerek sosyal transferlerinin gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltıcı uygulamalara ağırlık verilmesinin önemi açıkça görülmektedir.

Ülkelerin kalkınma çabalarında önemli yere sahip olan sosyal yardım uygulamalarına ayrılan kaynak kadar bu kaynakların amacına ulaşip ulaşmadığının denetimi de önem taşımaktadır (Eroğlu vd., 2017). Bu bağlamda sosyal transferlerinin gelir dağılımı eşitsizliğini giderecek şekilde düzenlenmesi için etkinlik analizlerinin gerçekleştirilmesi ve bu etkinlik analizleri doğrultusunda belirlenecek olan hedef kitlelere yönelik transferlerin sağlanması hedeflenmelidir. Türkiye’de yıllar itibarıyla sosyal transferlerin artmasına karşın gelir dağılımı eşitsizliğini azaltmada AB’de görülen iyileştirici etkiye ulaşılmanın altında yatan etmenlerin çok boyutlu değerlendirilmesi önem kazanmaktadır.

Gelir dağılımı eşitsizliği Türkiye’de görece yoksulluk oranlarını yüksek ve sürekli bir yapıya sokmaktadır. Ekonomik gelişmenin ve büyümenin sağlanmasının yanında istihdam ve işgücü politikaları, vergi yapısına ilişkin düzenlemeler gelir eşitsizliğinin giderilmesinde ve yoksullukla mücadelede doğrudan politika yaklaşımları kapsamında yer alırken, kısa dönemli, rahatlatıcı çözümler yerine, uzun dönemli ve gelir dağılımındaki eşitsizliğin yapısal nedenleriyle mücadele edilen bir yaklaşımın benimsenmesi mücadelede etkinliği artıracaktır. Yoksulluğun kaldırılması yerine yoksulluk kültürünü ortaya çıkaran ya da yoksulluğun sürdürülebilirliğine neden olabilecek politikaların analizlerinde adil olmayan gelir dağılımının etken olduğu dikkate alınmalıdır. Gelir dağılımı adaletinin sağlanmasında “koruyucu” nitelikte gereksinim temelli sosyal transfer ve sosyal hizmet uygulamalarının uzun dönemli, hak temelli, koruyucu ve önleyici niteliğe dönüşümü bu alanda etkinliği sağlayacaktır.

Türkiye ve AB’nin sosyal transferler öncesi ve sonrasında gelir eşitsizliğinin Gini Katsayısına yansımalarının irdelendiği bu çalışmada AB ülkelerinde sosyal transferlerin gelir dağılımındaki eşitsizliği gidermedeki olumlu etkisinin önemli olduğu görülmektedir. 2021 yılında AB’de tüm sosyal transferler öncesi ortalama eşdeğer harcanabilir gelirin Gini katsayısı 51,9 iken, sosyal transferler sonrasında bu oran 30,2’ye düşmüştür. Türkiye için bu oranlar sırasıyla 53,2 ve 42,6 olarak gerçekleşmiştir. 2006-2021 dönemi için bu yapı geçerliliğini korumuş olup AB ülkelerinde sosyal transferler gelir eşitsizliğinin düzeltici yönde yüksek etki yaratırken Türkiye için aynı oranda etki yaratamamıştır. 2021 yılında AB ülkeleri için Gini Katsayısında %41,8’lik değişim söz konusu iken Türkiye için bu değişim %19,9 ile sınırlı düzeyde olmuştur. Bu veriler doğrultusunda 2006-2021 döneminde AB ülkelerinde sosyal transferlerin gelir eşitsizliğini azaltmadaki etkisi Türkiye ile karşılaştırıldığında yüksek düzeyde bir etkiye sahiptir. Türkiye’de gelir dağılımı eşitsizliğinin giderilmesine yönelik 2006-2021 döneminde sosyal transferlerin GSYH içerisindeki payının artmasına karşın AB’deki gelir eşitsizliği giderilmesine yönelik benzer sonuçların alınmamasının altında yatan nedenlerin çok boyutlu değerlendirilmesine ağırlık verilmelidir. Bu bağlamda, AB ülkeleri ile Türkiye arasında sosyal transferlerin gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin farklılaşması, diğer bir deyişle gelir adaletinin sağlanmasında AB ülkeleri için olumlu sonuçlar sağlayan sosyal transferlerin Türkiye’deki etkisinin düşük olmasının nedenlerinin ortaya çıkarılması yoksullukla mücadele politikaları açısından önemli olup, ileriye dönük araştırma konusu niteliğindedir.

11. Kalkınma Planı’nda vurgulanan sosyal yardım programlarının etkinliğinin artırılması hedefi ve etkin olmayan sosyal yardım uygulamalarının gözden geçirilerek, bu kapsamda yapısal düzenlemeler planlanmış olması sosyal yardımların gelir eşitsizliğini azaltması açısından önemli bir planlama hedefidir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının sosyal yardımlardaki mükerrerliklerin önlenmesi ve kamu kaynaklarının etkinliğinin sağlanması için tüm sosyal yardım verilerinin Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemine entegre ederek sosyal yardımlarda bütüncül bir yapının oluşturulması gelir eşitsizliklerinin giderilmesinde etkin olacaktır (ASHB, 2022). Sosyal yardım programlarında bütüncül yapı oluşturulurken yerel idarelerin ve sivil toplum kuruluşlarının verilerinin birlikte değerlendirilebileceği daha kapsamlı bir sistemin oluşturulması hem gelir dağılımı eşitsizliğinde etkinliğin sağlanması hem de kamu kaynaklarının etkin kullanımında önemlidir. Sosyal transfer büyüklüğü AB ülkeleri ile kıyaslandığında ülkemizdeki düşük düzeydeki sosyal harcama büyüklüğü bu alanda etkinliğe daha fazla önem verilmesini zorunlu hale getirmektedir. Bu bağlamda ASHB, belediyeler ve sivil toplum kuruluşlarının birlikte hareket etmesini sağlayacak etkinlik analizleri sorunun giderilmesine yönelik politikalarda başarı sağlamanın temel koşuludur. Gelir dağılımını daha adil hale getirmeyi amaçlayan politikalarda idari kayıtların kullanımı ile etkinliğin ölçümüne yönelik geniş kapsamlı çalışmalar ileriye dönük araştırma konuları olarak önem kazanmaktadır.

KAYNAKÇA

- İ.T.İ.A. (1971). *Konferanslar 2, Gelir Dağılımı ve Vergi Politikası*. Maliye ve Hukuk Enstitüsü Yayınları.
- Acar, İ. (2015). Türkiye'de Gelir Dağılımı. *Emek ve Toplum Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 42-59.
- Acun, S. (2018). *Gelir ve Servet Dağılımının Belirleyenleri, Sonuçları: Türkiye Örneği, Doktora Tezi*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı.
- Akbulut, E. (2020). Sağlık Harcamaları ve Gelir Dağılımı İlişkisi: Türkiye ve OECD Ülkeleri Karşılaştırmalı Analizi. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 137-145.
- Aktan, C. C., & Vural, İ. Y. (2002). Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Gelir Dağılımında Adalet(siz)lik ve Gelir Eşit(siz)liği Terminoloji, Temel Kavram ve Ölçüm Yöntemleri. Hak İş Yayınları.
- Alpdoğan, H. (2023). Türkiye'de ekonomik büyüme, gelir dağılımı ve yoksulluk ilişkisi. *Sayıştay Dergisi*, 259-290.
- Altındağ, Ö. (2019). Yoksulluk üzerine bir değerlendirme. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi Engelliler Konfederasyonu Yayını*, 81-114.
- Arıcı, A., & Artan, T. (2021). Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet. *Sosyal Hizmet Meslek ve Disiplininin Diğer Meslek ve Disiplinler İle İlişkisi, Editörler; Zafer Danış, Beyza Erkoç* (s. 119-142). Nobel.
- ASHB. (2022). *2022 Yılı Faaliyet Raporu*. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- Aydın, A. (2021). Türkiye'de bölgelere göre yoksulluk oranlarının sorgulayıcı veri çözümlemesi teknikleri ile analizi. *Econharran*, 184-220.
- Aykın, F., & İpek, E. (2021). Eşdeğerlik ölçęi seçimine göre yoksulluk göstergelerinin analizi: Türkiye uygulaması. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 279-296.
- Boratav, K. (1966). Türkiye'de kişisel gelir dağılımı ve devlet planlama teşkilatı araştırması. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 45-102.
- Bulutay, T., Timur, S., & Ersel, H. (1971). *Türkiye'de Gelir Dağılımı, 1968*. Sevinç Matbaası.
- Çalışkan, Ş. (2010). Türkiye'de gelir eşitsizliği ve yoksulluk. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 89-132.
- Çavuşoğlu, T., & Hamurdan, Y. (1966). *Gelir Dağılımı Araştırması, 1963*. DPT Yayınları.
- Çelik, A. (2004). AB ülkeleri ve Türkiye'de gelir eşitsizliği: Piyasa dağılımı–yeniden dağılım. *Çalışma ve Toplum*, 53–91.
- D.İ.E. (1990). *Gelir Dağılımı 1987*. T.C. Başbakanlık DİE Yayınlan No: 1441.
- Dal, R., & Temiz, N. (2023). Türkiye'de yoksullukla mücadelede sosyal yardım kurumlarının etkinliği. *Çalışma ve Toplum*, 1287-1322.
- Daşlı, Y. (2018). Yoksullukla mücadele aracı olarak sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 525-542.
- Derviş, K., & Robinson, S. (1980). *The Structure of Income Inequality in Turkey (1950-1973)*. New York.
- DPT. (2001). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. DPT.
- Ensari, S. (1997). Son 20 yılda gelir dağılımı: 1973, 1987, 1994 araştırmaları ve sonuçları, ekonomik forum. (s. 16-22).
- Eroğlu, N., Altaş, D., Ün, T., & Ulu, M. İ. (2017). OECD ülkelerinde sosyal yardım harcamalarının gelir dağılımına etkisi: Panel veri analizi. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 335-354.
- Ersöz, H. Y. (2020). *Sosyal Politika*. AUZEF Yayınları.
- Esmer, Y., Fişek, H., & Kalaycıoğlu, E. (1986). *Türkiye'de sosyo-ekonomik öncelikler, hane gelirleri, harcamaları ve sosyo ekonomik ihtiyaçlar üzerine araştırma dizisi*. TÜSIAD.

- Eurostat. (2007). Comparative EU statistics on Income and Living Conditions: Issues and Challenges Proceedings of the EU-SILC conference Helsinki, 6-8 November 2006. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Eurostat. (2023, 10 04). *Living conditions in Europe - income distribution and income inequality*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Living_conditions_in_Europe_-_income_distribution_and_income_inequality#Key_findings adresinden alındı
- Eurostat. (2023). *Social protection statistics - social benefits*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Social_protection_statistics_-_social_benefits adresinden alındı
- Eurostat. (2023a). *Glossary:EU statistics on income and living conditions (EU-SILC)*. [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:EU_statistics_on_income_and_living_conditions_\(EU-SILC\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:EU_statistics_on_income_and_living_conditions_(EU-SILC)) adresinden alındı
- Eurostat. (2023b). *Glossary:Open method of coordination (OMC)*. [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Open_method_of_coordination_\(OMC\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Open_method_of_coordination_(OMC)) adresinden alındı
- Gül, S. S. (2006). *Sosyal Devlet Bitti, Yaşasın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Muhafazakârlık Kıskaçında Refah Devleti*. Ebabel Yayınları.
- Güven, A., Dalgıç, B., & Tansel, A. (2016). Gelir hareketliliği gelir eşitsizliğini azaltabilir mi? Türkiye örneği. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 549-571.
- Işığışok, E. (1989). *Gelir eşitsizlik ölçüleri ve Türkiye’de gelir dağılımı*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kabaş, T. (2010). Türkiye’de en yoksul % 20’nin yoksulluk profili, gelir dağılımı ve tüketim harcaması. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 192 - 218 .
- Karabulut, T. (2007). Türkiye’de kişisel gelir dağılımı araştırmalarının analizi. *Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 21-36.
- Karaman, İ. (1987). *Gelir dağılımı ve Türkiye’de yapılan gelir dağılımı çalışmaları, 1959-1986*. D.P.T. Yayınları.
- Kongar, E. (1988). *Kamuoyu Araştırmalarına Göre: Türkiye Gelir Dağılımı*. 1-4: TUSES Yayınları.
- Kurt, H. T. (2001). *Gelir dağılımı ve gelir eşitsizlik ölçüleri (Türkiye Örneği)*. Devlet İstatistik Enstitüsü Uzmanlık Tezi.
- Öksüz, A. K. (1998). *1987 H.H.G.T.H. Anketinin sonuçlarını kullanarak Türkiye’deki bölgesel gelir dağılımı analizi*. Devlet İstatistik Enstitüsü Uzmanlık Tezi.
- Özaydın, M. M., & Yeşilkaya, F. (2020). Sosyal yardım istihdam ilişkisinin belirlenmesi: Refah rejimleri için bir panel veri analizi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 161-196.
- Özmucur, S. (1987). *Milli gelirin üç aylık dönemler itibariyle tahmini, dolarla ifadesi ve gelir yoluyla hesaplaması*. İTO Yayınları, Yayın No:1987-1.
- Öztornacı, B., & Demirdöğen, A. (2015). Farklı eşdeğerlik ölçeklerine göre temel yoksulluk göstergelerinin değişimi: Türkiye örneği. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 7-15.
- Polat, M. A. (2020). Sosyal amaçlı transfer harcamalarının gelir dağılımına etkisi: OECD ülkelerine yönelik panel veri analizi. *Business & Management Studies: An International Journal*, 764-796.
- Sarç, Ö. C. (1984). *Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi*.
- SBB. (2019). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)*. Strateji Bütçe Başkanlığı.
- Şeker, S. D. (2008). *Türkiye’de sosyal transferlerin yoksulluk üzerindeki etkileri*. DPT, Uzmanlık Tezi.
- Şenkal, A. (1995). *Türkiye’de gelir dağılımının sosyal yapı üzerindeki etkileri*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Siyaset Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi .
- Toplum ve Hekim. (1996). Sayıların dili. s. 78-79.
- TÜİK. (2020). *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti (Kesit) 2020*. Türkiye İstatistik Kurumu.

- TÜİK. (2021). *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması*. Gelir ve yaşam koşulları araştırması metodolojisi hakkında genel açıklama. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2021-45581>
- TÜSİAD. (1986). *Türkiye'de sosyo-ekonomik öncelikler hane gelirleri, harcamaları ve sosyo ekonomik ihtiyaçlar üzerine araştırma dizisi*. TÜSİAD Yayın No:TÜSİAD-T/86.92.
- Yaşar, S., & Taşar, M. O. (2019). Kavramsal olarak yoksulluk ve Türkiye’de yoksullukla mücadele politikalarının etkileri. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, s. 118-143.

ÇALIŞMANIN ETİK İZİNİ

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Çalışmanın tamamı tek yazar tarafından yürütülmüştür.

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmada herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ya da kişisel yönden bağlantı bulunmamaktadır. Araştırmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.